

NOORED KUNSTIDETEKTIIVID: Ülesanded Niguliste peaaltari kohta

Õpilased tutvuvad ühe tähelepanuväärsema hiliskeskaegse kunstimälestisega nii Eesti kui kogu Põhja-Euroopa kontekstis. Koolieelse lasteasutuse jaoks on ülesanded koostatud läbi erinevate tegevuste, et luua seoseid ja kinnistada õpitut. Põnevuse tekitamiseks kehastuvad õpilased ülesannete lahendamisel kunstidetektiivideks. Soovitav on teemakäsitlust alustada või lõpetada õppekäiguga Niguliste muuseumisse.

Eeldatavad õpitulemused

Valdkond „Mina ja keskkond“:

- 1) väärtustab eesti kultuuripärandit ja -traditsioone;
- 2) teab ühte tähelepanuväärsemat hiliskeskaegset kunstiväärtusega objekti, samuti on tutvunud piiblilegendide ja keskaegse muusikaga;
- 3) teab üldnimlikke väärtusi;
- 4) selgitab oma seisukohti ning oskab tuua näiteid elust;
- 5) omab ettekujutust oma minast ning enda ja rühmakaaslaste omapäradest.

Valdkond „Matemaatika“:

- 1) arvutab, rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- 2) näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Valdkond „Kunst“:

- 1) vaatlleb kunstiteost, osaleb kunstiteose põhjal läbiviidud vestluses;
- 2) kasutab eneseväljenduseks joonistamisvahendeid ja -võtteid;
- 3) kujutab inimest iseloomuliku tunnuse kaudu;
- 4) suhtub kaaslastesse ja nende töösse sallivalt.

Valdkond „Muusika“:

- 1) suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata;
- 2) eristab tämbri ja kõla järgi lihtsamaid pille.

Valdkond „Liikumine“:

- 1) tunneb rõõmu liikumismängudest;
- 2) säilitab tasakaalu paigal olles ja liikumisel;
- 3) liigub aktiivselt õues;
- 4) peab kinni kokkulepitud mängureglitest.

Valdkond „Keel ja kõne“:

- 1) saab aru kuuldu sisust ja jätab selle meelde;
- 2) kasutab kõnes sobivaid grammatilisi vorme ning omadus- ja vastandsõnu.

Õppetegevuse valdkonnad

mina ja keskkond, keel ja kõne, matemaatika, kunst, muusika, liikumine

Tegevuste arv

integreeritud tegevuste pikkus 20–30 min
+ õppekäik muuseumisse

Meetodid

õppekäik, vaatlemine-kuulamine, vestlus, analüüs, arvutamine-võrdlemine, loominguline tegevus, õppimine mängu kaudu, kehaline liikumine

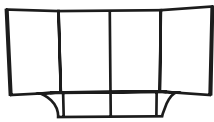
Materjalid ja töövahendid

internetiühendusega arvuti, projektor, kõlarid, töölehed, värvilised pliatsid/viltpliatsid, (kuldse läikega värv), liimipulk, käärid, riiul või kast, võimlemisrõngad

Märksõnad ja mõisted

kirik
kappaltar
pühak
heategevus

Kui võtta nädala uurimisteenaks Niguliste pealtar, on soovitatav planeerida ühele päevale muuseumikülastus ning teistel päevadel viia läbi õppetegevusi integreeritud õppe kaudu. Muuseumis saavad õpilased teada kappaltari ajaloolise tausta ja väärtuse kohta. Soovi korral kordab õpetaja käesoleva veebikeskkonna abil lühidalt muuseumis räägitut, seejärel tehakse ülesanded. Lõimiva tegevusena on soovitatav panna teema „Mina ja keskkond“ kokku matemaatikaga, liikumisharjutused teha samas tegevuses muusikaülesandega, kunstiline tegevus ühildada taas valdkonnaga „Mina ja keskkond“. Keele ja kõne ülesanded põhinevad osaliselt valdkonnas „Mina ja keskkond“ tutvustatud tekstidel, seega võiks need viimaseks jätta.

SISSEJUHATUS

Niguliste kiriku pealtar

ESITLUSE SLAID 2

Sissejuhatuses õpetaja tutvustab või tuletab õppekäigu põhjal lühidalt meelde Niguliste kiriku kappaltari ajaloolist tausta. Õpetaja selgitab mõisteid: kirik, altar, pühak.

MINA JA KESKKOND

MINA JA KESKKOND

Vaata maale
Püha Nikolause elust [siin!](#)

Vaata videot
Püha Nikolause puukujust [siin!](#)

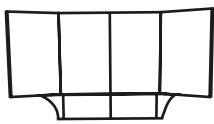
ESITLUSE SLAID 3

Koos uuritakse poolavatud altari näha olevat Nikolause lugude pildiseeriat, õpetaja tutvustab lugu ning koos arutletakse üldnimilike väärtuste ja lahkuse/headuse üle. Lapsed toovad näiteid heategevusest ja abistamisest tänapäeval (toidupank, korjanduskastid toidupoes jt). Lisatud lingi kaudu saab õpetaja näidata Rode altari teadusveebist pilte ühekaupa (järgmisele pildile edasiliikumiseks tuleb klikkida lehe paremas servas olevale noolele). Link esimesele pildile: <http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T2N1>

Noored detektiivid peavad arvama, millisele tegelaskujule on püha Nikolaus eeskuju andnud. Õpetaja võib anda vihjeid. Kui vastus käes, jagab õpetaja selgitusi selle kohta, kuidas kaasaegse jõuluvana tegelaskuju on välja arenenud (samas mainib ta ka varasemat jõulusoku traditsiooni rahvakombestik). Lisatud videolõik osutab püha Nikolause skulptuuri asukohale Rode altari reetaablil ning viitab seosele jõuluvanaga. Video: <https://www.youtube.com/watch?v=aPW8sOUeiww>

Õpetajale on taustainfo saamiseks abiks Eesti rahvakalendri tähtpäevade andmebaas BERTA:
<http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-joulud.php>
(vt jõuluvana ja jõulusokk)
<http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-detsnigulapaev.php>
(vt püha Nikolaus ja Santa Claus).

MATEMAATIKA

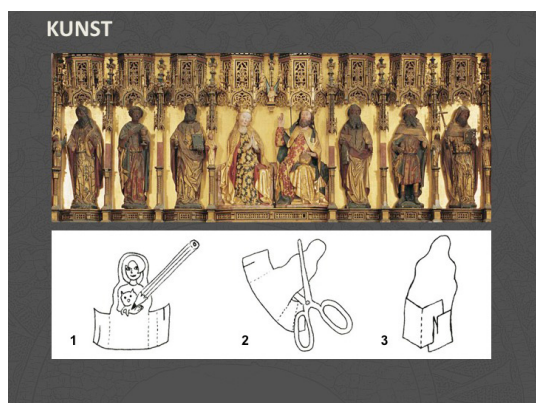
ESITLUSE SLAID 4
+ tööleht „Pühakute matemaatika“

Matemaatika valdkonna tegevused viiakse läbi töölehe ülesannete kaudu. Noored kunstidetektiivid loendavad ja arvutavad pühakute ja teiste kappaltari detailidega 10 piires, rühmitavad ühiste tunnuste alusel ja võrdlevad hulki. Ülesannete 2–4 tegemiseks näitab õpetaja ekraanilt kappaltari predellal kujutatud tegelasi.

Lingid: predella suletud asendis
<http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T1C>
<http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T1D>

Õpetaja arvestab õpilaste teadmiste ja oskuste tasemega ülesannet lihtsustades või täiendades. Näiteks 5-aastastel, kui ei ole veel numbrite kirjutamist ega 10 piires liitmist õpitud, võib esimeses ülesandes lasta objekte loendada suuliselt. Vanematele lastele võib anda aga lisaülesandeid, nt pühakute kokkulugemine suletud asendis kappaltaril, käte arvu kokkulugemine jne.

KUNST

ESITLUSE SLAID 5
+ tööleht „Mina ise“

Ülesande kaudu laps tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi-huvisid (seotud ka valdkonnaga „Mina ja keskkond“). Töölehel on inimese kontuurid koos kinnitusribaga (keerates väljalõigatud kinnitusriba rulli saab joonistuse püsti seisma panna). Lapsed joonistavad kontuuri järgides iseennast – „mina ise“ – ja lõikavad figuurid paberist välja ning asetavad püsti. Eraldi paberile joonistavad nad atribuudi, mis on seotud lapse huvidest või lemmiktegevusega (võib olla ka lemmikmänguasi) ja liimivad selle figuurile kätte. Õpilased koloreerivad töö värviliste pliiatsite või viltpliiatsitega, soovi korral lisavad valminud tööle kuldse metallikvärviga läiget.

Õpetaja seab rühma tööd kokku altari eeskujul riulile või kasti. Valmib kappaltar rühma lastest, mida ühiselt vaadeldakse, analüüsitakse ning vesteldakse laste huvidest ja erinevustest. Ühise töö kokkuseadmine ja analüüsimine aitab kasvatada lastes ühtekuuluvustunnet.

MUUSIKA

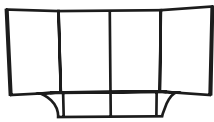

ESITLUSE SLAID 6
+ tööleht „Pühakute muusika“

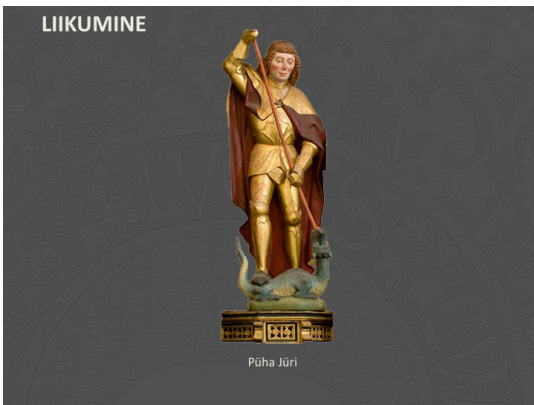
Noored kunstidetektiivid kuulavad ja analüüsivad keskaegset muusikapala. Lapsed peavad töölehel joonistama ringi ümber pillidele, mida kuulatud palas mängiti. Instrumentide nimetusi lapsed teadma ei pea, nad lahendavad ülesande joonistatud piltide järgi.

Muusikapala link: <https://www.youtube.com/watch?v=czfFP23AoKU>

LIIKUMINE

Tasakaaluharjutus: KES ON KÕIGE OSAVAM PUUKUJU?
Kappaltari puust kujud seisavad liikumatult juba üle 500 aasta, kui kaua suudavad lapsed seda teha? Ülesanne ühendab tasakaaluharjutuse kunstivaatlusega: ekraanilt vaadeldakse pühakute skulptuuride poose ning lapsed proovivad neid jäljendada, ent samal ajal ühel jalal seistes. Poosi hoidmise ajal võib õpetaja lühidalt jutustada seiku pühakute legendidest.

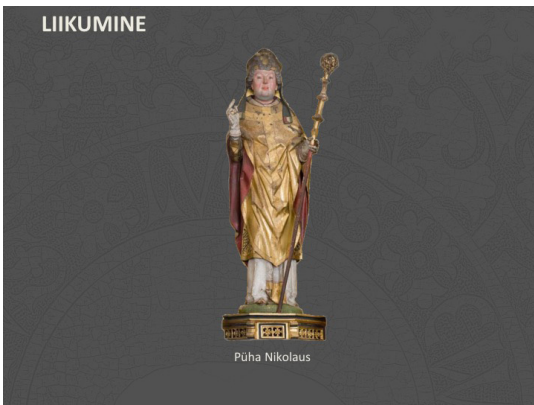
Pooside jäljendamiseks sobivad pühakud:

ESITLUSE SLAID 7

Püha Jüri

Link: Püha Jüri <http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T3B12>

– Püha Jüri, kes alistas lohe: kahe käega tuleb kinni hoida kujutletavat oda;

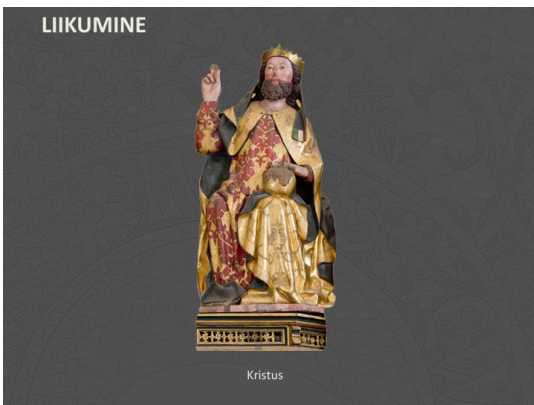

ESITLUSE SLAID 8

Püha Nikolaus

Link: Püha Nikolaus <http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T3A1>

– Püha Nikolaus: ühes käes piiskopisau, teine käsi kolme sirutatud sõrmega õnnistamiseks üles tõstetud;

ESITLUSE SLAID 9

Kristus

Link: Neitsi Maarja ja Kristus

<http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T3A8/9>

– Valitsejarüüs Kristus: lapsed imiteerivad istumist poolkükis, toetudes kahe jalaga maha, vasakus käes hoiavad kujutletavat maakera ja parem käsi on kolme sirutatud sõrmega üles tõstetud, et õnnistada Neitsi Maarjat. Seejuures võib selgitada õnnistamise mõistet kellelegi jumaliku toetuse andmisena, mis aitab kaasa õnnele, heaolule või õitsengule; skulptuurigrupis sümboliseerib Neitsi Maarja kristlasi;

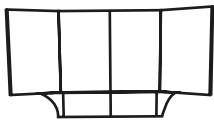
ESITLUSE SLAID 10

Peaingel Miikael

Link: Peaingel Miikael <http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T3B10>

– Peaingel Miikael: ülestõstetud käes hoiab oda, teine käsi hoiab saatanat kinni. Kui lapsed on juba natuke aega poosis püsinud võib öelda, et saatan sipleb käes ning lasta õpilastel kätt hoogsalt raputada.

Liikumismäng õues: PÜHAKUTE SEGADIK

Õuealal tähistatakse võimlemisrõngastega pühakugruppide asukohad „kappaltari“, nt altari vasakul tiival ülemises reas, altari tagaseina alumises reas jne. Võib kasutada ka erinevaid atraktsioone sh liumägi, ronimisredel, liivakast jt. Lapsed kehastavad pühakuid ning õpetaja jagab nad tähistatud asukohtade vahel ära.

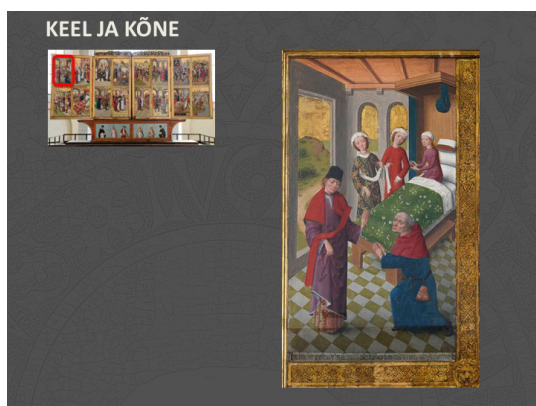
Õpetaja teeb sissejuhatuse mängule: Niguliste kiriku kogudus tellis kappaltari üle 500 aasta tagasi Saksamaalt Lübecki linnast, kus tegutsesid oma aja kõige kuulsamad ja osavamad meistrid. Kui uhke meistriteos valmis sai, tuli see Eestisse tuua, aga vahemaa oli pikk ning kappaltari puust kujud ja kaunistused õrnad. Seepärast pakiti kujud hoolikalt eraldi kastidesse. Lapsed tulevad oma asukohast välja mänguväljakule.

Õpetaja jutustab edasi, kuidas kujud tõsteti meistritöökojast hobuvankrile ning toimetati sadamasse – lapsed peavad tegema rappuvaid liigutusi ning võivad ka vankris ringi veereda ehk joosta. Sellele järgnes pikk meresõit – lapsed imiteerivad lainetes loksumist ning võivad samuti tormi käes veereda. Kui laev kallutab ühele küljele, veerevad kõik pühakud samas suunas mänguväljaku äärde ja kükitavad, siis kallutab laev teisele küljele ning pühakud veerevad kaasa ning kükitavad mänguväljaku teises otsas. Sadamast toodi kujud hobuvankriga Niguliste kirikusse (rappumine ja veeremine) ning seal asetati kujud omale kohale tagasi. Õpetaja annab korralduse:

„Pühakud oma kohale tagasi!“ ning lapsed jooksevad oma esialgsetele kohtadele. Kõige kiirem pühakutegrupp saab aplausi (juhul kui ka laste koosseis grupis pole segamini läinud).

(Idee põhineb mängul „Linnud pesas“ Anu Hiimäe täiendkursuse lõputööst)

KEEL JA KÕNE

ESITLUSE SLAID 11

1. Mäluharjutus: NIKOLAUSE LEGENDIDE ESIMENE PILT

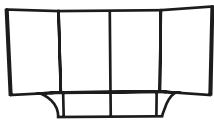
Õpetaja loeb ette tuttava teksti, mida õpilased kuulsid teemaplokis „Mina ja keskkond“. Tekstis on palju sisulisi vigu ning noored kunstidetektiivid peavad need lausete kaupa avastama ja ka parandama.

Link: Nikolause legendide esimene pilt

<http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T2N1>

Nikolausel oli väga rikas naaber, kellel oli kolm ilusat teenijat. Need kolm tütarlast ei olnud abielus, sest nad olid väga suurte varvastega ja neil ei olnud kaasavara. Nikolaus kuulis sellest ja otsustas tütarlapsed päästa. Ta pakkus naabrimehele teenistust – tööd päkapikuna, et tütardele kaasavaraks raha saada. Nikolaus hiilis öösel salaja naabrimehe maja juurde ja viskas aknast sisse mustad sokid. Mees leidis kingituse hommikul ja sai vanima tütre mehele panna. Järgneval ööl viskas Nikolaus naabrimehe aknast sisse puuksupulbrit ning nüüd sai abielluda keskmise tütar. Neidude isa otsustas kolmandal ööl ärkvele jääda. Mees seadis üles hiirelõksu ja kui Nikolaus kolmandal ööl tuli, püüdis naabrimees ta kinni. Tütarlaste isa tundis Nikolause ära ning palus lõksu pärast põlvitades andeks.

KEEL JA KÕNE

ESITLUSE SLAID 12

2. Grammatikaharjutus: NIKOLAUSE LEGENDIDE NELJAS PILT
Õpetaja loeb ette grammatikavigadega teksti ning õpilased parandavad lausete kaupa vigu.

Link: Nikolause legendide neljas pilt

<http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T2N4>

Laev oli suure tormi jalga jäänud. Meremehed viskan varandust laevast välja. Üks meremehed palvetas Nikolause poole. Ta palume abi Nikolause käest. Nikolaus tuli hädasolijad appi. Torm rahunema maha. Meremehed jõuanud röömsalt kaldale. Nad tänasid Nikolaust ja Jumalist.

KEEL JA KÕNE

ESITLUSE SLAID 13

3. Arvamismäng: NIKOLAUSE LEGENDIDE VIIES PILT
Õpetaja kirjeldab pildil eset või tegelast omadussõnadega, kunstidetektiivid arvavad millest/kellest jutt.

Link: Nikolause legendide viies pilt

<http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T2N5>

KEEL JA KÕNE

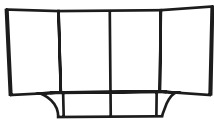
ESITLUSE SLAID 14

4. Peitemäng: NIKOLAUSE LEGENDIDE KUUES PILT
Õpetaja valib taaskord pildilt eseme/tegelase, ent ei kirjelda seda, vaid vastab õpilaste küsimustele. Kunstidetektiividel võib lasta esitada igasuguseid küsimusi või piirata neid ainult kas-küsimustega, millele õpetaja saab vastata jah või ei.

Link: Nikolause legendide kuues pilt

<http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T2N6>

KEEL JA KÖNE

Püha Barbara

ESITLUSE SLAID 15

5. Vastandsõnade harjutus: PÜHA BARBARA

Õpetaja loeb ette tutvustuse püha Barbara kohta, kus omadussõnad on vastandsõnadena esitatud. Kunstidetektiivid peavad õiged vasted leidma.

Link: Püha Barbara skulptuur

<http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T3B3>

Püha Barbara oli väga inetu kuningatütar. Tal oli lahke isa. Isa lukustas ta mõnusesse vangitorni. Vangistuses hakkas vana neiu jumalasse uskuma. Barbara lasi tornile oma usu näitamiseks kolm suurt akent raiuda. Barbara isa oli selle peale röömus. Barbara kartis hea isa kättemaksu ja põgenes. Ta peitis end lais kaljulõhes. Õnnetuseks sai isa võõra tütre kätte ja raius tal pea maha. Hetk pärast seda tabas isa eluandev välgunool.

ESITLUSE SLAID 15

6. Jutu jätkamine: PÜHA BARBARA

Õpilased mõtlevad loole uue lõpu.

Link: Püha Barbara skulptuur

<http://rode.ekm.ee/niguliste-est.html#T3B3>

OLITE TUBLID,
AITÄH!

Niguliste muuseum: Rode altar lähivaates, 2016

Soovitused tagasiside andmiseks

Õpetaja annab lastele erinevate tegevuste juures suulist tagasisidet, mis aitab lastel tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega. Tunnustada võib laste toimetulekut, osavust, tähelepanelikkust, nutikust, positiivseid hoiakuid ja huvi õppimise vastu.

